

Redakcja: Krzysztof Kałamucki, Krzysztof Wojciechowski
Autor tekstu: Małgorzata Grabek
Fotografie: Krzysztof Wojciechowski (KW), Paweł Cebryk (PC),
Małgorzata Grabek (MG), Sylwia Wojciechowska (SW), Archiwum ZLPK
Projekt graficzny: Dorota Kałamucka

© by KARTPOL S.C. Lublin 2017
© by Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych Lublin 2017

Wydawca
KARTPOL S.C.
ul. Ulanów 9/13, 20-554 Lublin
tel./fax 81 527 29 52
www: kartpol.lublin.pl

ISBN 987-83-62664-89-4

Wydano na zlecenie
Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych
ul. Graniczna 4, 20-010 Lublin

 lubelskie
Smakuj życie!

Publikacja dofinansowana
ze środków Wojewódzkiego
Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Lublinie

ŚCIEŻKA PRZYRODNICZO -HISTORYCZNA SZCZEBRZESZYN - KAWĘCZYNEK

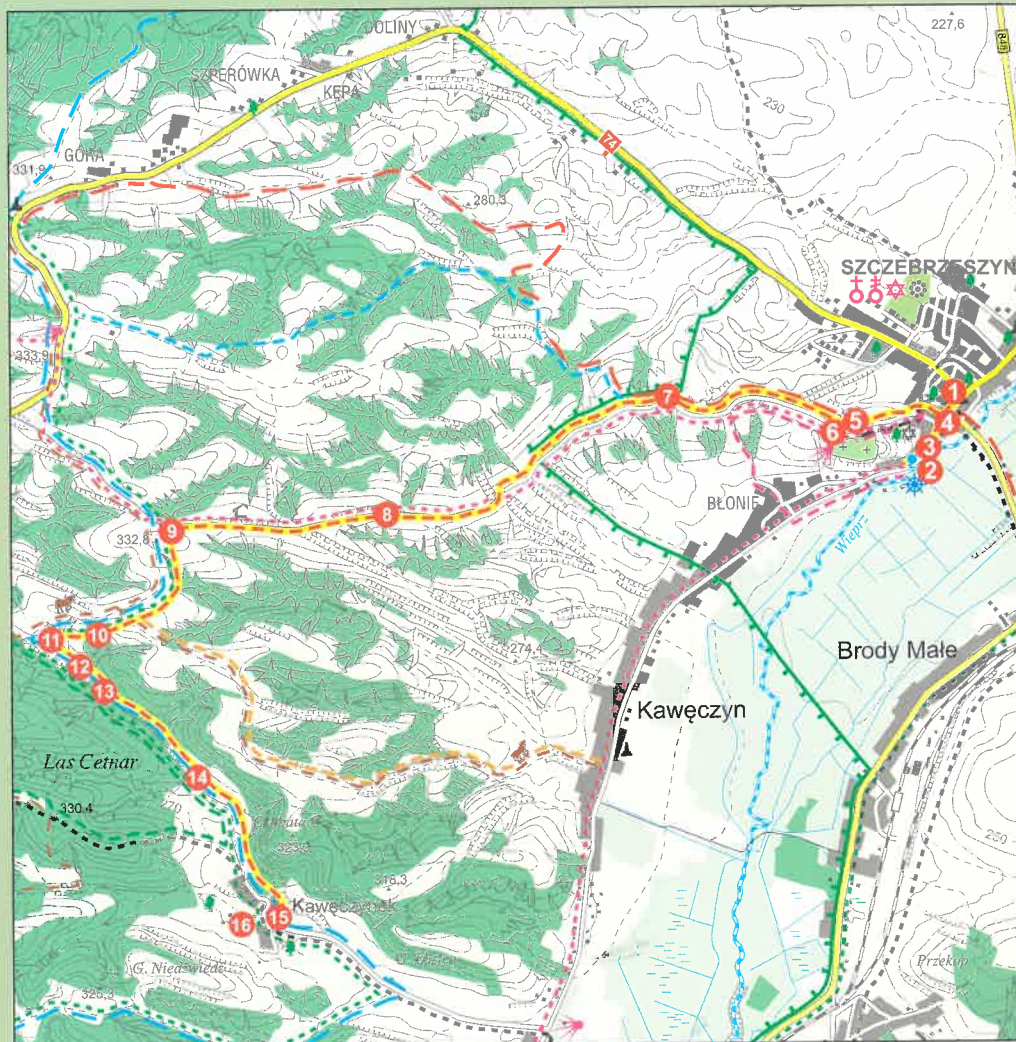

ŚCIEŻKA PRZYRODNICZO-HISTORYCZNA

„SZCZEBRZESZYN – KAWĘCZYNEK”

Zapraszamy na Ścieżkę Przyrodniczo-Historyczną „Szczepbrzeszyn – Kawęczyn”, która wiedzie przez jeden z ciekawszych fragmentów Szczepbrzeszyńskiego Parku Krajobrazowego, ukazując jego bogatą i wielokulturową historię, a także charakter przyrody Rostocza Zachodniego.

Ścieżka oznaczona jest białymi kwadratami z ukośnym czerwonym paskiem. Długość wynosi 12 km. Na jej pokonanie należy przeznaczyć 3,5 godz. pieszo lub 1,5 godziny rowerem. W miejscach o szczególnych walorach przyrodniczych, widokowych czy historycznych ustawiono przystanki. Na każdym z nich znajduje się tablica opisowa.

	Ścieżka turystyczno-historyczna Szczepbrzeszyn-Kawęczyn		Szlak konny		Grodzisko. Punkt Widokowy
	Przystanek na trasie (opis w tekście)		Szlak kajakowy		Młyn. Źródło
	Pozostałe ścieżki turystyczne		Granica Szczepbrzeszyńskiego Parku Krajobrazowego		Pomnik. Pomnik przyrody
	Pieszny szlak turystyczny		Kościół. Cerkiew		Deszczochron
	Szlak rowerowy		Synagoga. Kirkut		

1:50 000

0 1 2 km

1 cm – 500 m

PRZYSTANKI NA ŚCIEŻCE

	Trasa ścieżki		Ptaki krajobrazu rolniczego
	Rzeka Wieprz		Wąwozy
	Źródła		Las Cetnar
	Grody Czerwieńskie		Zwierzęta lasu
	Wysiedlenia na Zamojszczyźnie		Ptaki krajobrazu leśnego
	Panorama doliny Wieprza		Grzyby
	Rośliny na trasie ścieżki		Pomniki przyrody
	Rostocze		Trasa ścieżki – miejsce na ognisko

1 TRASA ŚCIEŻKI

Tablica informacyjna ustawiona jest w Szczepieszynie na skrzyżowaniu ulic Zwierzynieckiej i Klukowskiego. Zawiera mapę trasy oraz najważniejsze informacje dotyczące jej przebiegu. Wędrówkę po ścieżce możemy odbywać również w kierunku odwrotnym tj. z Kawęczynka do Szczepieszyna.

Kapliczka słupowa przy ul. Zamojskiej w Szczepieszynie (fot. K. W.)

Dawna synagoga w Szczepieszynie (fot. K. W.)

Wieprz, prawy dopływ Wisły, to rzeka, która w całości znajduje się w województwie lubelskim. Wypływa na Roztoczu Środkowym z Jeziora Wieprzowego, znajdującego się około 5 km na północ od Tomaszowa Lubelskiego. Liczy 303 km długości. Na wielu odcinkach silnie meandruje. Ponieważ większość rzek regionu uchodzi do Wieprza, powierzchnia dorzecza jest bardzo duża i wynosi 10 415 km². O Wieprzu można powiedzieć, że stanowi granicę przyrodniczą. Jest zachodnią granicą wołyńskiej krainy geobotanicznej, a zarazem prowincji pontyjsko-pannońskiej i wschodnią granicą zasięgu buka i jodły. Dolina Wieprza to miejsce występowania wielu rzadkich gatunków. Są to m. in.: kukułka szerokolistna, rosiczka okrągłolistna, kosaciec syberyjski, a także najmniejsza roślina świata wolfia bezkorzeniowa. Bogaty jest świat ptactwa wodnego. Miejsca do gniazdowania znajdują tu rycyk, czajka,

RZĘKA WIEPRZ 2

ślodniak stawowy, derkacz. Często spotkać można wydrę i bobra.

Do niedawna nad rzeką znajdowało się wiele młynów wodnych. Młyn, przy którym się znajdujemy wybudowano z miejscowego wapienia na początku XX wieku, z woli Ordynata hrabiego Maurycego Zamoyskiego.

Dawny młyn wodny na rzece Wieprz w Szczepieszynie, obecnie elektryczny (fot. K. W.)

3 ŹRÓDŁA

Źródło to naturalny, samoczynny i skoncentrowany wypływ wód podziemnych na powierzchnię ziemi. Badaniem źródeł zajmuje się krenologia. W obrębie Roztocza wykształciły się dwa główne piętra wodonośne: kredowe i trzeciorzędowe (mioceńskie), które zasilają liczne i wydajne źródła. Źródła roztoczańskie należą do szczelinowo-warstwowych i szczelinowych. Najwięcej źródeł jest na Roztoczu Zachodnim. Ich liczba zmniejsza się wraz z przebiegiem wału Roztocza w kierunku wschodnim. Do najciekawszych i najbardziej wydajnych należą źródła: przy Kaplicy na Wodzie w Krasnobrodzie, źródło „Belfont”, źródła w Hutkach, Obroczy, Wywłoczce i Szczepieszynie.

Pomnik chrząszcza nad źródłem w Szczepieszynie (fot. K. W.)

Źródło, przy którym się znajdujemy należy do typu: szczelinowo-warstwowego (ze względu na charakter przewodów skalnych) i podzboczowego (ze względu na położenie). Średnia jego wydajność wynosi 36 l/s. temperatura wody wynosi ok. 9°C. W 2002 r. przy źródle ustawiony został pierwszy w świecie pomnik chrząszcza.

Źródło w Szczepieszynie (fot. P. C.)

Gród Sutijski – obecnie wieś Sąsiadka (fot. K. W.)

Kościół pw. św. Mikołaja w Szczepieszynie (fot. K. W.)

Grody Czerwieńskie położone były w międzyrzeczu Wisły i Bugu, na pograniczu Polski piastowskiej i Rusi Kijowskiej. Najważniejszym grodem był Czerwień (dzisiaj wieś Czeremno w gminie Tyszowce). Najznaczniejszym grodem na terenie dzisiejszego Szczepieszynskiego Parku Krajobrazowego był Sutijsk (dzisiaj wieś Sąsiadka w gminie Sułów). Wybudował go Jarosław Mądry dla obrony zachodniej granicy. Miejsce położenia grodu nie było przypadkowe. Rzeki Por i Gorajec stanowiły wówczas granicę państw Piastów i Rurykowiczów. Grody Czerwieńskie były przedmiotem ciągłych wypraw wojennych i wielokrotnie przechodziły z rąk ruskich w polskie i odwrotnie. Zniszczone zostały po najeździe Mongołów pod wodzą Batu-chana. Dwadzieścia lat później chan Burondaj nakazał zlikwidowanie obwarowań. To był koniec świetności i militarnego znaczenia Grodów Czerwieńskich.

W miejscu, w którym się znajdujemy istniał gród Brody. Położony był

GRODY CZERWIEŃSKIE 4

w miejscu ważnego szlaku handlowego i strzegł przeprawy przez rzekę Wieprz. W późniejszym czasie właściciel dóbr szczepieszynskich, Dymitr z Goraja postawił tu zamek. Pod wzgórzem zamkowym rozciąga się szeroka sieć podziemnych lochów, prowadzących do kościoła św. Mikołaja.

Idąc do kolejnego przystanku będziemy mijali zabytkowe obiekty. Warto zwrócić uwagę, że Szczepieszyn to jedynym miasteczko gdzie zachowały się domy modlitw trzech wielkich religii: rzymskokatolickiej, prawosławnej i żydowskiej.

Zespół klasztorny z kościołem św. Katarzyny – na przełomie XIV i XV wieku Dymitr z Goraja sprowadził do Szczepieszyna franciszkanów i ufundował im klasztor z kościołem. Podczas kolejnych burz dziejowych (spalony przez Szwedów, okradziony przez Tatarów, zniszczony podczas wojny północnej) wielokrotnie był odbudowywany i pełnił swoje funkcje. W końcu w 1812 r. został przeznaczony na szpital, który funkcjonuje do dzisiaj. Kościół św. Katarzyny jest świątynią bazylikową (nawy boczne są niższe od nawy głównej) wybudowaną w stylu renesansu lubelskiego. We wnętrzu uwagę zwracają bogate sztukaterie kaliskolubelskie autorstwa Jana Wolffa z XVII w. Z fundacji Tomasza Antoniego Zamoyskiego wybudowano większość ołtarzy, które nadają świątyni barokowego

Kościół pw. św. Katarzyny w Szczepieszynie (fot. K. W.)

przepychu. Zachowała się drewniana ambona z początku XVIII w.

Cerkiew prawosławna pod wezwaniem Zaśnięcia Matki Boskiej

To najstarsza świątynia prawosławna w Polsce. Kościół oficjalnie stał się cerkwią w 1563 roku. Jednak tuż po tym wydarzeniu świątynia spłonęła razem z dużą częścią Szczepieszyna. Odbudowano ją dość szybko, ale potem jeszcze wielokrotnie przebudowywano. W latach

Wnętrze kościoła klasztorowego pw. św. Katarzyny (fot. K. W.)

1829–1836 przeprowadzono gruntowny remont cerkwi, w trakcie którego z fundacji Stanisława Kostki Zamoyskiego powstała jej neogotycka fasada. Jest to jeden z pierwszych przypadków zastosowania neogotyku w polskim budownictwie sakralnym. Podczas ostatniego remontu pod grubymi warstwami tynku odkryto kilka warstw malowideł, z których najstarsze pochodzą z XIV wieku, ale najcenniejsze są te XVII-wieczne. Znajdują się wśród nich herby Zamoyskich i Gorajskich, herb Szczepieszyna. Poza tym na freskach można zobaczyć scenę Sądu Ostatecznego i sceny z życia Chrystusa.

Synagoga

Z powstaniem gminy żydowskiej w Szczepieszynie (XV w.), wiąże się wybudowanie tu synagogi i założenie cmentarza. Liczna i bogata gmina żydowska chciała mieć synagogę, która odpowiadałaby jej randze. Bożnicę wybudowano na początku XVII wieku, w stylu późnorennesansowym. Ozdobiona bogatym fryzmem arkadowym, a nakryta łamanym dachem polskim. Podobnie wyglądały powstałe w tym czasie bożnice w Zamościu,

Cerkiew – Kościół prawosławny pw. Zaśnięcia – Wniebowzięcia NMP w Szczepieszynie (fot. K. W.)

Odrestaurowane freski w dawnej cerkwi w Szczepieszynie (fot. K. W.)

Żółkwi, Bełzie, Sokalu, Lubomlu czy Łucku. Synagoga, jak inne zabytki, wielokrotnie była niszczona i odbudowywana. I wojnę światową przetrwała bez uszkodzeń. Podczas II wojny została spalona przez Niemców. Zostały tylko ściany z resztkami sztukaterii. Synagoga szczepieszewska należała do budynków o wysokiej randze, dlatego w latach 1958–1963 budynek odbudowano. Ostatni remont przeprowadzono w latach 2009–2010.

Kirkut

To jeden z najstarszych cmentarzy żydowskich w Polsce. Przetrwowało na nim ok. 1500 nagrobków w różnym stanie zachowania. 400 jest widocznych, inne są przewrócone i zapadnięte w ziemię. Kobiety grzebano w zachodniej części cmentarza, zaś mężczyźni – w części wschodniej. Tuż przy bramie znajduje się warta uwagi macewa wrośnięta w stary dąb. To grób cadyka Elimelecha Hurwitza z Jaworowa, który osiadł w Szczepieszynie, gdy miasto stało się ważnym ośrodkiem chasydyzmu. W czasie drugiej wojny światowej, w 1942 roku, Niemcy dokonywali w tym miejscu masowych egzekucji. Około 3000 osób zostało pochowanych w mogiłach zbiorowych. W 1991 roku na terenie kirkutu odsłonięto pomnik poświęcony pamięci Żydów ze Szczepieszyna i okolic.

Ocalała oprawa Aron ha-kodesz w bożnicy Szczepieszynie. (fot. P. C.)

Cmentarz rzymskokatolicki

Powstał na początku XIX w. wokół kaplicy św. Leonarda. Pochowani są tu: dawni pracownicy Ordynacji Zamojskiej, profesorowie i rektorzy szkół w Szczepieszynie, bracia malarza Józefa Brandta, dr Zygmunt Klukowski (lekarz, historyk Zamojszczyzny, autor „Dzienników z lat okupacji”, świadek na procesie norymberskim), pierwszy burmistrz po 1945 r. Andrzej Przysada, babka papieża Jana Pawła II Maria Scholz z Kaczorowskich. Zachował się zabytkowy grób z powstania styczniowego. W centralnej części cmentarza, znajduje się kwatery żołnierzy z I wojny światowej oraz groby poległych partyzantów AK. Spoczął tu również ostatni szczepieszowski Żyd – Jankiel Grojser (1904 – 1970), żołnierz II Korpusu gen. Andersa, uczestnik walk pod Monte Cassino.

5 WYSIEDLENIA NA ZAMOJSZ- CZYŹNIE

Zamojszczyzna od października 1939 roku znalazła się pod okupacją niemiecką i uznana została za pierwszy obszar osiedleńczy w Generalnym Gubernatorstwie. Pierwsza faza wysiedleń rozpoczęła się 27 listopada 1942 r., trwała do końca 1942 r., obejmując wsie powiatów zamojskiego i tomaszowskiego. Druga rozpoczęła się 13 stycznia 1943 r. i do 6 marca 1943 wysiedlono wsie z powiatu hrubieszowskiego. Ostatnia faza wysiedleń, obejmująca głównie powiat biłgorajski, przypadła na lato 1943 r. Niemcy stosowali terror, dokonywali egzekucji ludności, pacyfikowali całe wsie. Wysiedlana ludność trafiała do obozów przejściowych w Zamościu, Zwierzyńcu i Biłgoraju. Po selekcji kierowana była na roboty do Rzeszy, do obozów koncentracyjnych lub do tzw. wsi rentowych w dystrykcie warszawskim. Dzieci o odpowiednich cechach przeznaczane były do Niemczenia. Warunki

Grób Wandy Cebrykow na cmentarzu w Zwierzyńcu, związanej z ratowaniem Dzieci Zamojszczyzny (fot. P. C.)

Grób dr. Zygmunta Klukowskiego na cmentarzu w Szczepieszynie (fot. K. W.)

panujące w obozach przejściowych powodowały wśród dzieci ogromną zachorowalność i śmiertelność. Wysiedlenia Zamojszczyzny stały się bezpośrednią przyczyną akcji zbrojnej podjętej przez polskie podziemie (AK, BCh). Organizowano ewakuacje zagrożonej ludności i akcje odwetowe. Całość działań zbrojnych sami Niemcy nazwali Powstaniem Zamojskim. Zamojszczyzna była jedyną próbą wprowadzenia w życie Generalplan Ost – niemieckiego planu germanizacji Europy Środkowo-Wschodniej.

Pomnik upamiętniający bitwę pod Różą (fot. M.G.)

Panorama doliny Wieprza (fot. P.C.)

Na lewym zboczu doliny Wieprza między Zwierzyńcem a Szczepieszynem odsłania się pokrywa lessowa z rzezciami erozyjnymi (parowy, wąwozy). W okolicach Szczepieszyna rzeka, podcinając zbocza doliny, wpływa na obszar Padołu Zamojskiego.

W tym miejscu możemy podziwiać rozległą panoramę doliny Wieprza oraz wsie ciągnące się wzdłuż tej doliny.

PANORAMA DOLINY WIEPRZA

6

Spływ kajakowy rzeką Wieprz (fot. P.C.)

7 ROŚLINY NA TRASIE ŚCIEŻKI

Niezalesione stoki o południowej wystawie i żyzne gleby lessowe są miejscem gdzie wykształciło się zbiorowisko roślin ciepłolubnych. Większość z nich to tzw. chwasty upraw rolnych, które coraz rzadziej możemy podziwiać w naszym krajobrazie. Należą do nich m. in.: kurzyślak polny, chaber bławatek czy kąkol polny. Zaobserwować również możemy gatunki roślin uprawianych w tym regionie. W tej części Szczepieszynskiego Parku Krajobrazowego dużo miejsca zajmuje uprawa fasoli tyczonej.

Żywiec gruczolowaty (fot. Archiwum ZLPK)

Chaber bławatek (fot. K.W.)

Łuskiewnik różowy (fot. Archiwum ZLPK)

Knieć błotna (*Caltha palustris*) (fot. Archiwum ZLPK)

Krajobraz Szczepieszynskiego PK (fot. M. S.)

Jedno z torfowisk Roztocza (fot. M. S.)

Roztocze to wyróżniający się w terenie wał wzniesień ciągnący się od okolic Kraśnika po Lwów. Przebieg pasma wynika z obecności aktywnego do dziś wielkiego szwu transeuropejskiego (stre-

Krajobraz Roztocza Szczepieszynskiego (fot. Archiwum ZLPK)

ROZTOCZE

8

fa Teiseyre'a-Tornquista). Całkowita długość wzniesień wynosi ok. 180 km a szer. 14-28 km. Roztocze jest działem wodnym pomiędzy dorzeczami Sanu i Bugu. Wyróżniamy Roztocze: Zachodnie (Gorajskie, Szczepieszynskie), Środkowe (Tomaszowskie), Południowe (Rawskie) i Ukraińskie (Lwowskie). Najwyższe wzniesienia w granicach Polski to: Dąbrowa 345,8 m, Wapielnia 386,5 m, Wielki Dział 390,5 m, Krągły Goraj 388,7 i Długi Goraj 391,5 m n.p.m., a w granicach Ukrainy: Wysoki Zamek 409,5 m i Czartowa Skała 409 m n.p.m. Położenie i klimat powodują, że jest to jedyny region w Europie łączący w sobie trzy krainy: niżowo-wyżynną, górską środkowoeuropejską i pontyjsko-pannońsko-stepową.

9 PTAKI KRAJOBRAZU ROLNICZEGO

Krajobraz rolniczy ma duże walory przyrodnicze, które podlegają dynamicznym zmianom. W ostatnich latach obserwuje się znaczny spadek liczebności ptaków krajobrazu rolniczego. Powodem jest uproszczenie struktury krajobrazu. Rolnictwo na terenie Szczepreszyńskiego Parku Krajobrazowego zachowało w miarę tradycyjny charakter: wąskie pasy pól przeplcone łąkami, ugorami i nieużytkami oraz zadrzewienia i kępy krzewów. Możemy spotkać tu około 80 gatunków ptaków. Większość tu gniazduje, inne jedynie żerują. Do ptaków, które możemy zaobserwować na trasie należą: bocian biały, gąsiorek, trznadel, świergotek łąkowy, pliszka siwa, pustułka a także orlik krzykliwy. Polska to jedyny kraj w Europie o strategicznym znaczeniu dla zachowania populacji skowronka, kuropatwy i ortolana.

Bażant zwyczajny (fot. Archiwum ZLPK)

Krogulec (fot. K.W.)

Trznadel (fot. K.W.)

Bocian biały (fot. P. C.)

Wąwóz lessowy w Szczepreszyńskim Parku Krajobrazowym (fot. Archiwum ZLPK)

Na obszarze, na którym się znajdujemy pokrywa lessowa tworzyła się w plejstocenie na przedpolu lądolodu. Less jest skałą pylastą, pochodzenia eolicznego. Jego struktura powoduje, że w miejscu gdzie zalega less występuje erozja wąwózowa. Impulsem do powstania wąwozu jest deszcz, topnienie śniegu lub intensywna orka. Początkowo powstaje płytka dolinka, która pogłębia się, aby stopniowo przejść w parów. Wtedy do wąwozów wkracza roślinność. W wyniku działalności człowieka (transport) powstają formy podobne do wąwozu tzw. głębocznice. Wszystkie formy spotkamy na terenie Szczepreszyńskiego Parku Krajobrazowego. Tutejsze wąwozy charakteryzują się stromymi zboczami i szerokimi dna-

Odslonięcie lessowe w Sąsiadce, miejsce gniazdowania jaskółki (fot. Archiwum ZLPK)

WĄWOZY 10

Jesienny rajd w Szczepreszyńskim Parku Krajobrazowym (fot. Archiwum ZLPK)

mi. Średnia gęstość wąwozów wyliczona dla Parku wynosi 3 km/km². Najliczniejsza i najbardziej malownicza sieć wąwozów występuje pomiędzy Szczepreszynem a Kawęczynkiem i nosi nazwę „Piekiełko” czyli na trasie, którą wędrujemy.

Sieć wąwozów „Piekiełko” (fot. Archiwum ZLPK)

11 LAS CETNAR

„Las Cetnar” jest jednym z większych i bardziej zwartych kompleksów leśnych na terenie Parku. Zespół roślinności możemy określić jako buczynę karpacką. W drzewostanie dominuje buk i jodła z niewielką domieszką sosny, grabu, osiki, klonu zwyczajnego. Las Cetnar najpiękniejszy jest wiosną zanim na bukach rozwiną się liście i zacięnią runo. Kwitną

wtedy żywiec gruczołowaty, przylaszczka pospolita, zawilec gajowy, kokorycz pusta i wawrzynek wilczyłyko. Późnym latem w runie dominują paprocie i kopytnik. W runie również spotkamy: bluszcz pospolity, paprotnika kolczystego, parzydło leśne, gnieźnika leśnego, bodziszka żałobnego oraz wiele gatunków dość pospolitych takich jak: miodunka ćma, miodunka wonna, gajowiec żółty, groszek wiosenny i szczyr trwały.

Las Cetnar (fot. Archiwum ZLPK)

Runo leśne na wiosnę z kwitnącymi zawilcami gajowymi (fot. K.W.)

W lesie wyróżniamy piętro ściółki, runo, podszyt i drzewa wysokie. W każdym z tych pięter toczy się bogate życie. W ściółce żyją krocionogi i dżdżownice. Z runem związane są mrówki, ropucha, padalec, jeż, ryjówka. Podszyt stwarza dogodne warunki bytowania krzyżakowi łąkowemu, rzekotce drzewnej. Wiele ptaków wije tu swoje gniazda. W koronach drzew żerują gąsienice brudnicy mniszki czy barczatki sosnowki. To tutaj

Przylaszczka pospolita (fot. K.W.)

Padalec (fot. K.W.)

ZWIERZĘTA LASU

12

Ropucha szara, największa z żyjących w Polsce ropuch (fot. Archiwum ZLPK)

spotkamy zwierzęta wykorzystujące na swój dom dziupłę: nietoperze, popielicowate, osy, pszczoły i oczywiście wiele gatunków ptaków. Wszystkie te organizmy mogą także swobodnie przemieszczać się w poszczególnych warstwach w poszukiwaniu pokarmu, odpoczynku czy partnera. Las to również miejsce gdzie możemy spotkać się z dużymi lub drapieżnymi ssakami. W Lesie Cetnar będą to: sarna, dzik, gronostaj, kuna leśna, borsuk.

Sarna (fot. S.W.)

13 PTAKI KRAJOBRAZU LEŚNEGO

Wielogatunkowy i wielowarstwowy las to miejsce bytu wielu gatunków ptaków. Niektóre są gatunkami typowo leśnymi. Inne wybierają strefę ekotonu, a część jedynie tutaj gniazduje. Z buczyną, jaką mamy możliwość podziwiać, związanych jest wiele cennych gatunków ptaków. Są to przede wszystkim dziuplaki takie jak: muchołówka mała, białoszyja i żałobna, siniak (jedyne gołąb gniazdujący w dziupli), puszczyk. Również dzięcioły: duży, czarny, zielony. Buczyna to również siedlisko bardziej pospolitych ptaków będących wskaźnikiem jej jakości. Należą do nich: świstunka leśna, zaganiacz, kowalik, grubodziób, wilga, zięba, kos. Z ptaków drapieżnych swoje gniazdo może mieć tutaj myszołów, jastrząb czy krogulec. Zagrożeniem ze strony człowieka może być odmładzanie

Puszczyk zwyczajny (fot. Archiwum ZLPK)

drzewostanów poprzez wycinanie starych, dziuplastych drzew i dlatego dobrze, że coraz częściej stosuje się wycinanie pojedynczych drzew i cięcia gniazdowe.

Dzięcioł duży (fot. K.W.)

Grubodziób zwyczajny (fot. K.W.)

Luszczak zmienny (fot. M.G.)

Jeszcze do niedawna grzyby zaliczano do roślin. Jedną z cech, która pozwoliła wyodrębnić grzyby jako osobne królestwo, to heterotrofizm czyli cudzożywność. Ciało grzybów zbudowane jest z jednej komórki lub ze strzępek tworzących grzybnię. U niektórych gatunków grzybnia tworzy np. owocniki. Są to te struktury, które kojarzą nam się jako pierwsze po usłyszeniu słowa grzyby.

Borowik szkachetny (fot. Archiwum K.W.)

GRZYBY 14

Żółciak siarkowy (fot. K.W.)

Najliczniejszą grupę grzybów stanowią grzyby saprofityczne czerpiące pokarm z martwych szczątków roślinnych i zwierzęcych. Najwięcej tej materii spotkamy w lasach, gdzie grzyby wykorzystują ją rozkładając drewno martwych drzew, liście, rośliny zielne, mszaki (białoporek, pniarek, żółciak). Innym sposobem zdobywania pokarmu przez grzyby jest pasożytnictwo (opieńka, hubiak pospolity). Występując na żywych drzewach inicjują ich rozkład. Grzyby również potrafią żyć w symbiozie na zasadzie wzajemnej korzyści. Jest to mikoryza czyli współżycie korzeni roślin ze strzępkami grzybów (maślaki, borowiki, koźlarze).

W miejscu, w którym się znajdujemy możemy znaleźć całe bogactwo kształtów i kolorów grzybów. Do cenniejszych należą: sopłówka bukowa, żółciak siarkowy, buławka pałeczkowata.

Opieńka miodowa (fot. P. C.)

15 POMNIKI PRZYRODY

Źródło w Trzęsinach – pomnik przyrody nieożywionej (fot. Archiwum ZLPK)

Pomnikowa lipa drobnolistna w Szperówce (fot. K.W.)

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywieryska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

W Szczepieszyńskim Parku Krajobrazowym na szczególne wyróżnienie zasługuje lipa drobnolistna w Szperówce o obwodzie pnia 920cm, lipa drobnolistna przy kościele w Topólczy (645cm). Ponadto dużą atrakcją geologiczną są pomnikowe źródła w Zaporzu, Radeczniczy i Trzęsinach.

Wiązy szypułkowe, rosnące przy tym przystanku mają wymiary pnia w pierśnicy (na wys. 130 cm) 230cm i 320cm.

TRASA ŚCIEŻKI – 16 MIEJSCE NA OGNISKO

Przydrożna kapliczka (fot. Archiwum ZLPK)

Sójka zwyczajna (fot. P. C.)

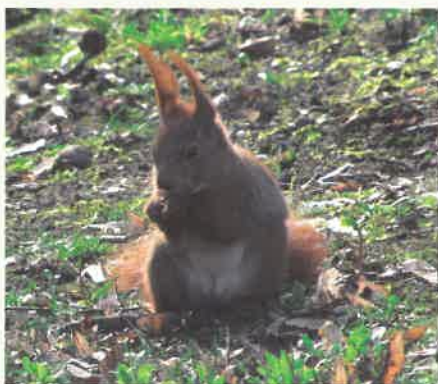
Jest to ostatni przystanek na trasie ścieżki, przy którym znajduje się wiata i miejsce na ognisko. Na tablicy informacyjnej pokazana została jeszcze raz trasa ścieżki a jednocześnie wymienione są poszczególne przystanki jakie mijaliśmy po drodze. Możemy odpocząć i pożywić się przy ognisku lub skorzystać z dań serwowanych w znajdującej się tutaj restauracji. Dłuższy pobyt zapewnią nam kwatery agroturystyczne.

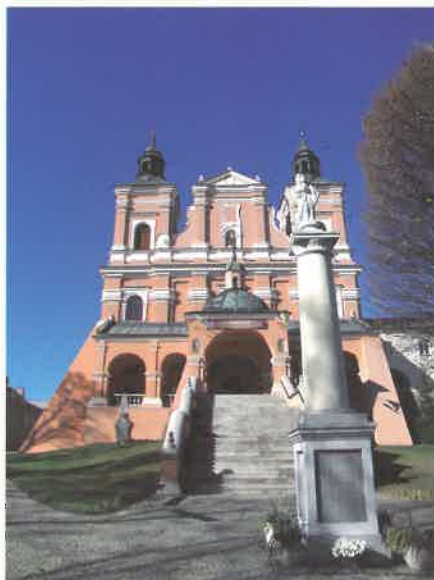
Ognisko w Kawęczynku (fot. Archiwum ZLPK)

SZCZEPESZYŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Utworzony w 1991 roku Szczepieszynski Park Krajobrazowy to wyjątkowo malowniczy fragment Roztocza Zachodniego. Cechą charakterystyczną tego obszaru są liczne wąwozy lessowe urozmaicające krajobraz pofalowanych pól i terenów leśnych. Sieć wąwozów położona pomiędzy Szczepieszynem a Wywłóczką, nosząca nazwę „Piekiełko” należy do jednej z największych i najpiękniejszych w Polsce. Zbocza znajdujących się tu wąwozów potrafią być wysokie na kilka metrów, natomiast szerokość ich dna wynosi od kilkudziesięciu centymetrów do kilku metrów. Labirynty wąwozów ciągną się kilometrami i urzekają swoim pięknem.

Wiewiórka (fot. K.W.)

Bazylika Mniejsza – Sanktuarium św. Antoniego w Radecznicy (fot. K.W.)

Najcenniejszymi zbiorowiskami leśnymi są buczyna karpacka, porastająca zbocza wzniesień i głębokich jarów oraz bór jodłowy, występujący w dolnych partiach zboczy i w obniżeniach pomiędzy wzniesieniami. Nasłonecznione zbocza wzgórz i wąwozów pokrywają zbiorowiska roślinności kserotermicznej. Największe ich powierzchnie spotyka się w oko-

Pomnik na mogile powstańców styczniowych (cmentarz w Szczepieszynie) (fot. K.W.)

Poziomka (fot. P.C.)

licach Zakłodzia, Kawęczynka i Latyczyna. Dużą osobliwością jest także torfowisko wysokie „Bagno Tałandy”, dające początek rzece Gorajec oraz malowniczo położone źródła w Zaporzu, Radecznicy czy Trzęsinach.

Z fauny zaobserwować możemy ptaki związane z różnymi środowiskami. Na podmokłych ekstensywnie użytkowanych łąkach możemy spotkać m.in.: krwawodzioba, rycyka oraz kszuka. Z lasem związany jest jedyny w Polsce gołąb gniazdujący w dziupli – siniak. Na niebie zauważymy krogulca, kruka czy nawet orlika krzykliwego. Na wszystkich rzekach

Owoce wawrzynka wilczelyko (fot. Archiwum ZLPK)

Chata kryta strzechą (fot. Archiwum ZLPK)

parku zadomowiły się bobry. Ich populacja rozwija się bardzo intensywnie.

Tereny Szczepieszynskiego Parku Krajobrazowego to dawne Grody Czerwieńskie. Ruiny umocnień obronnych zachowały się w Szczepieszynie i Sąsiadce (dawny Sutiejsk). Okres świetności tych ziem to również czasy Ordynacji Zamojskiej, gdzie ścierały się różne kultury i religie: katolicy, Żydzi, kalwini, arianie. Szczepieszyn to jedyne miasto gdzie zachowały się kościół, cerkiew i synagoga. W niektórych miejscowościach można również spotkać tradycyjne drewniane chaty o konstrukcji zrębowej z dachami czterospadowymi lub naczółkowymi.

Inne miejsca warte zwiedzenia to Sanktuarium w Radecznicy, ruiny i kościół w Mokrymlipiu i przede wszystkim tak charakterystyczne dla roztoczańskich krajobrazów przydrożne kapliczki i krzyże.

Kaplica św. Antoniego w Radecznicy (fot. Archiwum ZLPK)